

Article Arrival : 16/02/2021

Published : 25.04.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3147>Reference Mertol İlgar, Ş. & Yağmurtaşan, M. (2021). "Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişiminde Aile Ve Öğretmenin Rolü" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:82; pp:1943-1950

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİL GELİŞİMİNDE AİLE VE ÖĞRETMENİN ROLÜ

Role Of Family And Teacher In Language Development In Early Childhood

Doç. Dr. Şengül MERTOL İLGAR

İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, İstanbul, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1930-160X>

Yüksek Lisans Öğrencisi, Muzaffer YAĞMURTAŞAN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD, İstanbul, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6928-0037>

ÖZET

Dil gelişimi ise doğumdan başlayıp erken çocukluk döneminin de içinde olduğu yetişkinliğe kadar çocuğun konuşmayı, kendini ifade etmeyi, ana dilini öğrendiği süreçtir. Ailenin, dinleme becerisini edinmesinde yardımcı olması, dili doğru bir şekilde kullanarak model olması, çocuğa zengin uyarıcı bir ortam sunması, oyunlarına katılmak, kitap okumak, birlikte film izlemek, müzik dinlemek, dans etmek, birlikte resim yapmak gibi bir takım aktiviteleri çocukla birlikte yapması dil gelişimine katkı sağlayacaktır. Öğretmenin sınıf içinde ve dışında çocukların ilgilerine yönelik deneyimler sunması, hamur, boyama, bloklarla oynama ya da kum, su gibi etkinlikler ile drama, tiyatro, şiir, tekerleme, parmak oyunları, resimli kitapları dinleme ve anlatma gibi aktivitelerle, hem etkileşime girmesini hem de dil becerilerini geliştirmesini sağlayacaktır. Bu çalışmada erken çocukluk döneminde dil gelişiminin önemi ve desteklenmesi, çocuğun erken çocukluk döneminde dil gelişiminde aile ve öğretmenin rolü üzerinde durulmuş ve aile ve öğretmenin erken çocukluk döneminde dil gelişimi için neler yapabilecekleri sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil Gelişimi, Erken Çocukluk, Aile, Öğretmen

ABSTRACT

Starting from birth through early childhood until adulthood, language development is a process through which a child learns how to speak, express themselves and learn to speak their mother tongue. How family helps the child acquire the listening skill, sets an example by using the language properly, provides the child with a rich, stimulant environment, does activities with the child such as playing, reading, watching movies, listening to music, dancing, and painting contribute to child's language development. Experiences aiming to draw children's interest presented by teacher inside and outside the classroom, activities such as playing with playdough, painting, playing with blocks, sand or water, or activities such as drama, theater, poem, nursery rhymes, finger games, listening to and narrating picture books enable children to interact and improve their language skills.

Keywords: Language Development, Early Childhood, Family, Teacher

1.GİRİŞ

İnsanın en önemli gelişimlerinden bir tanesi, dünyasındaki elemanları sembolik olarak temsil edebilmesidir. Dil, toplumsallaşmış bir sembol kümesidir. Belli bir çevrede aynı sembol, herkes için aynı anlamı taşımaktadır. Dil, bütün canlılarda bulunan ve iletişimi sağlayan bir araçtır. Bu yönüyle ele alınca, bir anlama, anlaşma ve anlatım yöntemi olarak, hayvanlarda ve insanlarda gözlenen hareketlerin ve çıkarılan seslerin bütünü dil kapsamına girmektedir. Yapılan tüm tanımlara bakarsak dil için, insana özgü ve onu diğer varlıklardan ayıran en belirgin özellik olarak kabul edilen dil, "aslında konuşma dili" dir. Konuşma yetisi olarak anlamlandırılan dilin, diğer anlamlarından önce geldiği, insan dilinin çeşitli konuşma tarzları üzerine kurulu bir düzen olduğu kabul görmektedir. Çocuğun kendini ifade edecek kadar kelime öğrenmesi ve yeni cümleler oluşturması da dil gelişiminin

ana hedeflerinden birisi olmaktadır (Yapıcı, 2007; Atay, 2009; Hildebrand, 1981). İnsanlar duygu düşüncelerini anlatma ile birlikte kültür aktarımında da kullanır.

Dil gelişimi üzerinde çalışan uzmanlar, çocuğun gelişimindeki ilk yılların tüm gelişim aşamalarında olduğu gibi dil gelişiminde de çok önemli ve değerli olduğu üzerinde durmakta erken çocuklukta yetişkinler tarafından sağlanacak zenginleştirilmiş, uyarıcı çevrenin dil gelişimi ve ediniminde önemini vurgulamaktadırlar.

2. ERKEN ÇOCUKLUKTA DİL GELİŞİMİ

Dil gelişimi, bireylerin kendilerini ifade etmeleri bakımından önemlidir. İlk çocukluk döneminde, iyi bir aile ortamında yetişen, doğru modellerle aynı ortamı paylaşan çocuğun gelişimi de sağlıklı olacaktır. Doğumdan sonraki ilk yıl, büyümenin ve gelişmenin hızlı olduğu bir dönem olmasına rağmen ilk yılda fiziksel büyüme daha fazla iken, ikinci yılda dil gelişimi daha hızlıdır. Gelişimin en önemli göstergelerinden biri çocuğun dili kullanmayı öğrenmesidir. Dil gelişiminin ilk basamağı olarak bebeklerin doğuştan getirdikleri ses kapasitesi vardır. Doğumdan hemen sonra, ağlama, gülme, hıçkırma, bağırma gibi kendiliğinden birtakım sesler ortaya çıkar. Daha sonraki dönemlerde ise dışarıda işittiği sesleri taklit etmeye başlar. Çocuğun gelişim sürecinde olgunluğu arttıkça konuşma mekanizması üzerindeki denetimi de artmaktadır (Yıldırım & Koçak 2016; Power & Hubbard,1996'dan Akt. Yılmaz, 2010; Atay, 2009). Bir çok alanda bireysel farklılıklardan söz etmemize rağmen dil gelişim süreçleri evrenseldir.

Erken çocukluk dönemi, çocuğun doğumundan sekiz yaşına kadar olan ve içerisinde okul öncesi kurumunun da olduğu dönemdir. Bu dönem, çocukların her alanda; bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin üst seviyelerde olduğu dönemdir. Yapılan araştırmalar, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların çoğu ilerleyen yetişkinlik döneminde bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını kısacası karakterini biçimlendirdiğini göstermektedir. Okul öncesi eğitim ise; çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminin desteklendiği eğitsel bir ortamdır. Erken çocukluk bireyin dünyaya gelişinden ilkökula kadar olan zamanı ele alan 0-8 yaş dönemi olarak kabul edilmektedir (Oktay, 2002; Turaşlı,2014).

Dil kazanımında bebeğin konuşmaları taklit etmesi ve erişkinlerin ödüllendirmeleri üzerinde duran Davranışçı Kuram, doğuştan getirilen yeteneklerin ve dil öğrenmede kritik dönemleri ele alan Biyolojik Kuram, dilin öğrenildiği sosyal ve kültürel ortamdan etkilendiğini belirten Sosyal Etkileşim Kuramı ile açıklanmaya çalışılmıştır (Edgumbe 1981, Whitehead 1990 ve McLean 1990'dan Akt. Karacan,2000).

Çocuğun dili kullanma becerisi çevresiyle kurduğu iletişime bağlıdır. Bu yüzden çocuğun bulunduğu ortamlar dilin gelişim açısından önem taşır. Bu ortamlar ne kadar zenginse düşünme ve iletişim kurabilme becerileri de o kadar Çocukların dil gelişimini okul öncesi eğitim kurumlarının önemli ölçüde belirlediği araştırmalarla belirtilmiştir. Akçay (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, okulöncesi eğitimi alan öğrencilerin konuşma becerileri kazanımlarını elde etme oranının okulöncesi eğitimi almayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Türkiye'deki alan yazında ise; çocukların kelime hazinelerini betimlemeye veya arttırmaya yönelik çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Bununla birlikte, okul öncesi çocukların dil gelişimine etki eden faktörleri, anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaşlar arasındaki çocukların kullandıkları ifadeleri, okulöncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri, orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin anaokuluna devam eden 48-72 aylar arasındaki çocuklarının Türkçedeki dil bilgisi yapılarını ve sözcükleri anlamada geçirdikleri aşamaları, alt sosyoekonomik bölgelerde ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine cinsiyet, ana sınıfına devam süresi, anne eğitim düzeyi, anne mesleği, kardeş sayısı ve doğum sırasının etkisi, dil eğitim programının alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerden gelen 60- 72 aylar arasındaki çocukların dil gelişimine etkisi, ana dil eğitim programının, çocukların kelime dağarcığı gelişimindeki etkisi, dil etkinliklerini uygulama biçimlerinin dil gelişimini desteklemedeki etkisini konu alan çalışmalara rastlanmaktadır(Koçak & Aydoğan,2003; Bal,1988; Öztürk ,1995;

Güler,2004; Erdoğan, Şimşek & diğeri,2005; Yayla,2003; Yurtsever ,2002; Gönen& diğeri, 2010' dan Akt. Keskin, Ömeroğlu & Okur, 2015).

3. DİL GELİŞİMİNİN DESTEKLENMESİNDE AİLENİN ROLÜ

Günümüzde hem ülkemizde hem de gelişen ülkelerde erken çocukluk dönemi eğitime verilen önem gittikçe artmaktadır. Hatta bu dönem, çocukların gelişiminde en önemli dönem olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde çocuğa verilecek eğitim, akademik becerilerinin gelişmesinin yanında ileriki yıllardaki akademik başarısı için de önem arz etmektedir.

Bronfenbrenner Ekolojik Sistemler Kuramında; çocuğun dünyasının Matruşka Bebeklerinde olduğu gibi her biri diğeri içinde olan iç içe geçmiş halkalardan oluştuğunu ve bu halkaların en iç kısmında çocuğun ve ona en yakın olan, aile, eğitim, toplumun yer aldığı kabul eder. Mikrosistem denilen en içteki halka; çocuğun en doğrudan etkileşimde bulunduğu, içinde yaşayıp merkezinde yer aldığı ortamları; ev, anne-baba, okul, öğretmen ve akranlar gibi çocuğu doğrudan etkileyen en yakın çevreyi içermektedir. Bir üst çemberi oluşturan mezosistemde ise okul devreye girmektedir (İşmen,2018; Docket & Perry, 2016; Berk, 2009). Dolayısıyla çocuğun doğumundan itibaren onu çevreleyen, en çok etkileyen ilk sistem aile kurumu ve okul kurumudur. Okul kurumunda da öğretmen önemli bir etkidir. Yine çocuğun ihtiyaçlarını gidermeye çalıştığı, becerilerini geliştirdiği, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan geliştiği çevre de bu ilk halkada yer alan sistemlerdendir.

Çocuk, ihtiyaçları ve becerileriyle dünyaya gelmektedir. Bu yüzden çocuğa ihtiyaç duyduğu yeni öğrenmeler için çok değişik fırsatlar sunacak olan çevre, çocuğun gelecek dönemdeki başarısı için önem arz etmektedir. Başta zihinsel becerilerle birlikte ele alınabilecek ve aslında duygusal, sosyal ve ahlâkî özelliklerinden soyutlanamayan dil becerileri olmak üzere çocukların çeşitli becerilerinin gelişiminde, iyi bir insan olarak yetişmesinde, başarılı bir hayat sürmesinde, mutlu bir aile kurmasında önemli olan aile ve okul öncesi eğitim, çocuğun yaşamı ve geleceği için belirleyici olmaktadır. Erken çocukluk döneminde de anne/babalar sağlıklı gelişimin en önemli kolaylaştırıcıları olmaya devam etmektedir. Dil gelişimini de diğeri gelişim alanlarında olduğu gibi etkileyen pek çok faktör vardır. Özellikle dil edinim sürecinde çocuğun kendisi için önemli olan kişilerden oluşmuş sosyal çevresiyle sağladığı etkileşimin payının büyüklüğüne dikkat çekmektedir. İki yaşına kadar çocuğun, bilişsel gelişimi ve dil gelişimi arasındaki ilişki görülmez. Fakat iki yaş sonrasında, bu ilişki açık bir şekilde görünmeye başlar (Seçilmiş,1996; Yapıcı,2009; Arıcı,2016; Güneş,2010; Hart, Risley,1995; Ülke-Kürkçüoğlu, 2012).

Dil öğrenme süreci anne karnında başlamasına rağmen günümüzde anne babaların çocukların bu becerilerini geliştirmek için pek çaba harcamadığı görülmektedir. Oysaki çocuk bütün bilgi, duygu ve düşüncelerini dinleme yolu ile oluşturur. Bu bakımdan yerinde ve zamanında ailede çocuğa sunulan imkânlar son derece önem taşımaktadır. Çocukların kazandığı ilk dil becerisi dinlemedir. İşitme organlarının gelişmesiyle birlikte bebeklerin anne karnında, altıncı aydan itibaren dinleme ile ilgili etkinliklere başladığı görülmektedir. Dinleme becerisinin edinilmesi, konuşmanın öğrenilmesi, okuma alışkanlığının temelinin atılması, konuşmayla edindiği iletişimi yazı ile devam ettirmesi ailede öğrenilmektedir. Bu dönemde kazanılan bilgilerin kalıcılığı ve etkililiği düşünüldüğünde ailede verilen eğitim, çocukların dinleme yeteneklerinin gelişmesini etkiler. Kendi konuşması dinlenen, masal dinleyen, yönerge dinleyip iş yapmaya alışan çocuk okula dinlemeyi öğrenmiş olarak gelir. Aile, çocuğu dinlemiş ve bunu davranışlarıyla göstermiş ise ailenin dinleme becerisinin gelişimi bakımından çocuğuna iyi bir model olduğu söylenebilir. (Sever, 2000; Senemoğlu,2005; Calp,2010; Arıcı, 2016; Göğüş,1978'den Akt. Melanlıoğlu,2012).

Ailenin çocukla konuşması dil gelişimi açısından çok önemlidir. Bütün sağlıklı çocuklar dil öğrenme yeteneği ile doğarlar. Bebekler, doğumdan itibaren tüm sesler arasından insan sesini hatta annelerinin sesini ayırt edebilirler. Doğdukları andan itibaren sözel olmayan yanıtlar verseler de anne/babaların bebekler ile günlük rutinlerde sürekli konuşması ve kendileri ile ilgili aktivitelerden bahsetmeleri önerilir. Aileler bebeklerinin sözel iletişim kurma çabalarına (agulama ve heceleme) cevap verirlerse bebeğin bu isteği daha da artacaktır. Bu, bebekte dil gelişiminin yanında yeterlilik duygusunu

geliştirirken ailenin de kendine güveninin artmasını, bebekle aralarında güvenli ilişki gelişmesini sağlayacaktır (Karacan, 2000; Jellinek, Patel & Froehle,2002)

Öğrenmeye etki eden ne kadar değişken var ise bunlar dil gelişiminde de etkilidir. Öğrenme süreci içerisinde ise modellerin taklit edilmesi dilin gelişimi için oldukça önemlidir (Atay, 2009). Ailenin dili doğru bir şekilde kullanarak model olması dil gelişimi için önem arz etmektedir. Bu yüzden çocuğun çevresindeki tüm bireyler bebeklik dönemi de dahil, çocuğun dil gelişimi için çok önemlidir.

Yetişkinlerin konuşmalarının olduğu ortamlarda bulunan çocukların konuşmaya ve dil gelişimlerinin gelişmeye açık olduğu görülür. Küçük çocuklarda olduğu kadar büyük çocukların da konuşmaya zengin uyarıcı ortamlara ihtiyaçları vardır. Beş yaşın altındaki çocuklarla ılımlı, cesaretlendirici şekilde konuşan yetişkinler, sıklıkla 7-9 yaş çocuklarına da bu şekilde davranmaktadırlar. Bu çocuklar, genellikle yetişkinlerle iletişime girmek isterler (Yapıcı,2004; Seçilmiş, 1996). Kavramların bir kalıba dökülmesinde, formüle edilmesinde yardımcı olan kelimeler, düşüncenin araç ve gereçleri olmaktadır. Ebeveynin çocuğuyla yapacağı günlük konuşmalarda bazı kelimeleri veya kavramları kullanırken eş anlamlı ve zıt anlamlıları kullanıp olanları da kullanıp, bu konuda çocuğuyla küçük oyunlar oynaması, eş ve zıt anlamlılarına resimlerini göstermesi faydalı olabilir.

Yetişkinler; küçük çocukların gelişimindeki ihtiyaçları karşılamada fazla aceleci davranılmamalıdır. Konuşamayan çocuğu konuşma yönünden de cesaretlendirmenin en iyi yolu, çocukların çok az yardım alacakları durumlar yaratmaktır. İhtiyacı hemen gidermek yerine biraz beklenmelidir. Eğer düzelme görülüyorsa, bazı sorular sorarak ya da onu uygun kelimeler kullanması yönünde motive ederek cesaretlendirmek ve konuşmaya yönelik etkinlikler yapmak; obje ya da resimler kullanılarak, göster-anlat etkinlikleri yapmak etkili olacaktır (Jersild, 1979; Şimşek, 2011; Muslugüme,2016,Seçilmiş,1996).Çocuğun oyunlarına katılmak, kitap okumak, birlikte televizyon ve film izlemek, müzik dinlemek, dans etmek, çevrede olup bitenleri analiz etmek ve yorumlamak birlikte resim yapmak, top oynamak, kukla oynatmak gibi pek çok aktivite, çocuğun dil gelişimini destekler.

Aile bireylerinin, çocuk ile birlikte katılımcı olduğu oyunlar oldukça önemlidir. Oyunların çok dikkatli oluşturulmuş bir yapısı, gerçek yaşamla ilgili durumların oyun içinde değerlendirilmesi, katılımcıların rollerinin belirlenmesi ve eşit olarak durumların değerlendirme olanaklarının sağlanması gibi yönleri bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada; 13 yaşında 3 çocuk oyun içinde gözlemlenmiş ve bu oyunda anne baba çocuk arasında oluşan sözel ifadeler değerlendirilmiştir. Sonuçlar; küçük çocuğun iletişim becerilerinin gelişimi yönünden ileri doğru önemli adım attığı göstermiştir. Maris Radgon, anne-baba-çocuk etkileşimli durumların çocuğun dil gelişimine olan önemli katkıları olduğu için göz ardı edilmemesi gerektiğini savunmuştur (Seçilmiş, 1996). Kısaca, konuşma dili insanlar arası ilişkileri önemli ölçüde etkilenmektedir.

Kitap okuma, okuma bilmeyen bir ya da bir grup okul öncesi dönem çocuğuna okumayı bilen birinin kitap okuması ve onların bunu dinlemeleri ve ortak etkileşimleri olarak tanımlanır. Çocukların, okumadan önce görsel ve işitsel algıya dayalı çok sayıda deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Hikâye okumak, çocuklarda çok yönlü algılamayı geliştirdiği gibi dinleme becerisini, taklit etme, hayal gücü, yaratıcılık ve belleğin gelişimini sağlamanın yanında, kitap okuma alışkanlığını kazanmasına da katkı sağlar. Tatal & Oral (2005) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi ortamda zengin okuma yaşantıları sunulan çocukların ilkokulda, okul öncesi eğitim almayan çocuklara oranla okuma-yazma başarıları daha yüksek çıkmıştır (Savaş,2006; Eliason & Jenkins, 2003; Gonzalez, Taylor, Davis & Kim, 2001'den Akt.Erdoğan,2016; Hindman, Skibbe, & Foster, 2014' den Akt.Erdoğan,2016; Farver, Xu, Eppe, & Lonigan, 2006; dan Akt.Erdoğan,2016; Tatal & Oral 2005).

Aile bireylerinin eğitim seviyeleri, aile içi etkileşim düzeyleri, ailedeki çocuk sayısı gibi pek çok durum çocuğun dil gelişimine olumlu ya da olumsuz etkisi dikkate alınabilir. Bu arada aileden yoksunluk (kreşte ya da yetiştirme yurdunda olma) veya ailenin parçalanmış özellik göstermesi de çocukların dil gelişimleri açısından etkili başlıklar oluşturabilir. Okul öncesi eğitimin temeli ailede başladığı için aile, erken yaşlardan itibaren çocuğun gelişimine destek olmalı, bu konuda

öğretmenlerde aileye rehber olmalı, bunun için de ailenin özelliklerini yakından tanımalıdır (Ceyhun,2013; Ömeroğlu, Can & Yaşar, 2005; Oktay, 2002).

4. DİL GELİŞİMİNİN DESTEKLENMESİNDE ÖĞRETMENİN ROLÜ

Öğretmen, eğitim ve öğretimin en temel ögesidir. Yeni kuşağın eğitimiyle toplumun inşasında önemli bir öge olmakla birlikte, çocuk ve gençlerin eğitim ve öğretiminin yanında bilişsel, fiziksel, duygusal, sosyal açıdan gelişimlerinin gerçekleşmesinde, ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkarılıp geliştirilmesinde çok önemli bir unsurdur. Bireyin en hızlı gelişim gösterdiği erken çocukluk döneminde aileden sonra öğretmen çok önemli bir yere sahiptir. Aile içinde başlayan eğitimin öğretmen tarafından okulda yürütülmesi ve desteklenmesi bu hızlı gelişim yıllarının değerlendirilmesi açısından anlamlıdır. Bu evde aile, okulda öğretmen olabilir.

Evde kendiliğinden öğrenme deneyimleri fayda sağlasa da sınırlı kalmaktadır. Çocukların kendi deneyimlerini yön verecek olan stratejiler, zamanla değişik öğrenme durumları içinde genişleyecek ve yeni stratejiler geliştirmesine olanak sağlayacaktır. Aynı şekilde günlük yaşamda içinde bulunduğu pek çok durum sonucu ne bildiğini ne bilmediğini test edebilecektir. Evdeki eğitimde de okuldaki eğitimde de yetişkin rehberliği gereklidir (İnci, 2009; Seçilmiş, 1996). Evde anne baba ile başlayan bu rehberlik, okulda öğretmen ile devam etmektedir. Tüm gelişim aşamalarında olduğu gibi, kimi zaman bilişsel gelişim için ele alınan dil gelişiminin desteklenmesinde de öğretmen önemli bir unsurdur.

Erken çocukluk yıllarında konuşma ve öğrenme birlikte gitmektedir. Çocukların zamanlarının çoğunu yetişkinlerle karşılıklı iletişim kurarak geçirirler. Çocuklar öğretmenleri ile olan konuşmalardan çok büyük yararlar sağlarlar. Öğretmenlerin, çocuklarla girdikleri ve genellikle sorularla kurulan iletişim oldukça önemlidir. “Neden” sorusuyla başlayan diyaloglarda çocuk, nedensellik ile ilgili bir bilgi edinmeye adım atmış olacak ve bu diyaloglar aracılığıyla dil gelişimini olumlu yönde sürdürecektir (Smith-Trawick, 2013; Seçilmiş, 1996). İletişimin temel ögesi olan dilin, öğretmen tarafından sorularla desteklenmesi çocuklarda dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Çağdaş eğitim anlayışı, öğrenenin öğrenme sürecinde aktif rol almasını, kendi çözümlenmeleri ile öğretmenin rehberliğinde doğruya ulaşmasını sağlayan aktif öğrenmeye yer vermektedir. Öğretmenin görevi, sadece kendisi konuşarak, durumları organize ederek bilgiyi çocuğa aktarmak olmamalıdır. Bu oldukça didaktik bir yapıdır ve tek taraflıdır. Öğretmen merkezli eğitim modeli paralelinde çocuk üzerinde olumsuz sonuçları azaltmak için çocuğu sürece dahil etmek gerekmektedir. Çocukların dinlemeye ve çevresindekiler tarafından da dinlenilmeye ihtiyaçları vardır. İyi modellerin olmadığı, kuralların olmadığı ortamlarda kendi kendilerine doğal olarak akranlarıyla ya da yetişkinlerle diyalogları neticesinde farklı tepkiler alınabileceğini öğrenecek ve dili nasıl kullanacağı yönünde de farkına varacaklardır (Aytaş,2017; Maden,2013; Seçilmiş, 1996; Güven, & Bal, 2000).

Sınıf içinde çeşitli resimlerin bulundurulması büyük ölçüde faydalı olacaktır. Bu resimler gerçek hayat içerisinden ise dile daha da uyarıcı etki yapacaktır. Resimler çevrede oluşan olayları içermelidir. Böylece çocuğun resim hakkında konuşabilmesi daha da kolay olacaktır (Seçilmiş, 1996). Bu nedenle okul öncesi dönemdeki dil etkinlikleri titizlikle planlanmalı ve uygulanmalıdır. Çocuklarda özellikle drama, tiyatro, şiir, tekerleme, parmak oyunları, resimli kitapları dinleme ve anlatma gibi aktivitelere mutlaka yer verilmelidir (Atay, 2009). Öğretmenler küçük yaştaki çocukların dil becerilerini oyun ve yaratıcı drama gibi etkinliklerle destekleme fırsatına da sahiptirler. Dil edinimini en iyi şekilde geliştirme ve eğitme ortamı “doğal” ortamdır. Yaratıcı drama , “doğal” ortamlarıyla, iletişim becerileri ve dil gelişimi için çocuğa katkı sağlar. Canlandırmalar sırasında çocuklar anlaşılacak için birbirlerini dinlemeye ve daha dikkatli konuşmaya ihtiyaç duyarlar. Drama yöntemi hem ses tonu, vurgu, ses şiddeti, nefes alış tarzı, diksiyon gibi sesin teknik öğeleri bakımından; hem de dilin farklı kullanımı diyebileceğimiz söylemler bakımından katkı sağlar (Aktaş-Arnas, Cömertpay & Sofu,2007; Er,2003).Erken çocukluk döneminde, çocukların dil gelişimine katkısı açısından çocuk şiirleri önem taşımaktadır. Yaratıcılık ve estetik değerleri geliştirmekle birlikte, dili anlama becerisini kazandırma açısından önemlidir. Seçilen çocuk şiirlerinde kelimeler basit ve sade olmalı, bir mısradan dört ya da beş kelimedenden fazla kelime olmamalı, basit, açık ve anlaşılır dilde olmalı, çocuğun dil seviyesini geliştirmeli, kelime dağarcığını artırmalıdır. Aynı zamanda çocukların anlama ve yaş seviyelerine

uygun ifadeler kullanmalıdır (Şimşek,2005; Müslügüme,2016; Memmedov,2013). Öğretmenler özel günlerin dışında da çocuklara şiir okuyarak ve onlardan ünite konuları bağlamında şiir yazmalarını veya ezberlemelerini isteyerek dil gelişimi ile birlikte duygularını ifadelerini ve estetik değerlerin gelişimini desteklemiş olacaklardır.

Ahenkli söz dizileri olan tekerlemelerin de çocukların bilişsel, dil ve sosyal gelişimlerine katkısı büyüktür. Ritmik olarak söylenen tekerlemeler esnasında çocuklar, kelimelere ilişkin ses farkındalığı kazanmanın yanında, kelimelerin anlamlarını dikkate alarak, aynı anlama gelen farklı kelimeler ve farklı anlamlara gelen kelimeler konusunda deneyim sahibi de olurlar (Rolton, 2002 s.19 ve Roskos & diğerleri, 2009, s.62'den Akt. Müslügüme,2016).Okuma öncesi dönemde çocuğa okunan öyküler, tekerlemeler, bilmece, çocuk şiirleri, söylenen şarkıların tümü çocuğun konuşma ve yazma diline duyduğu ilginin artmasına yardımcı olur. Çocuklar hamur, boyama, bloklarla oynama ya da kum, su etkinlikleri içinde hem konuşur hem de dinlerler. Konuşurken kendilerini rahat hissederlerse, dille ilgili deneyimlerinden daha da zevk alırlar(Oktay & Aktan, 1999; Seçilmiş, 1996). Evcilik köşesi gibi oyunlarda birlikteliklerindeki rolleri taklit eder ve birbirleriyle iletişime girerler. Kahvaltı ya da yemek zamanları doğal konuşma örneklerinin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Karşılıklı etkileşim ile dile ait deneyimler kazanırlar.

Çocukların dil gelişimlerinde sınıf içindeki ortamlar da önemlidir. Çocukların kelimeleri özgürce kullanabilecekleri ve onlarla birlikte deneyimler yapabilecekleri bir ortama ihtiyaçları vardır. Kaygı ve stresin olduğu ortamlarda çocuklar genellikle konuşmayı tamamen keser sessizleşirler. Onlar için gerekli olan, sınıf içindeki tüm çocuklar tarafından dinlenmek, geri dönütler almak ve sevmektir. Önemli olan hatalı telaffuz olsa da çocuğun dinlenmesi ve iyi modeller izletilerek düzeltilmeye çalışılmasıdır. Eğitimci, hazırlayacağı plan ve programda bütün çocukların düzeylerini bilmeli, belirli değerlendirmeler neticesinde en uygun yöntem ve tekniği seçmelidir. Öncelikle çocuğu dinlemeli, onun çevresini nasıl gördüğünü iyice anlamaya çalışmalıdır. Bu okul öncesi yıllarından başlayarak her eğitimcinin öğretim süresi boyunca edilmesi gereken temel alışkanlıklardan biri olmalıdır. Öğretmenleri tarafından dinlenen çocuklar, dinlemenin nasıl gerçekleştirileceğine dair ipuçlarını öğrenirken kendilerini değerli hissederler (Seçilmiş, 1996; Gönen & diğerleri, 2010; Deniz,2006). Öğretmenlerin günlük aktivitelerinde dil etkinliklerine önem vermeleri ve planlarında yer vermeleri çocukların dil gelişimlerini hızlandıracaktır.

Yazma becerisi okuma ve yazmaya hazırlık etkinlikleri içinde geliştirilmesi gereken önemli becerilerden biridir, temeli, okul öncesi dönemde yer alan dil etkinlikleri ve okuma yazmaya hazırlık çalışmaları kapsamında yapılan etkinlikler ile atılmaktadır (Muslugüme,2016; Eliason & Jenkins, 2003).Anadiline ait temel kelime ve kavramları bilen çocuğun bunu yazıya dökmesi kolaylaşacaktır. Dil gelişimini tamamlamamış bir çocuğun okuma yazmayı gerektiren akademik faaliyetlerde gereken başarıyı gösterememesine neden olabilecektir.

Öğretmenin sınıf dışında çocukların ilgilerine yönelik deneyimler sunması, yeni durumlarla karşılaşmaları ve bunlar hakkında konuşmalar yapmalarına olanak sağlayarak dili zenginleştirmeleri yönünde önemlidir(Seçilmiş, 1996). Zenginleştirilmiş çevre, çocukların yeni deneyimler kazanmasına dolayısıyla dile ait yeni öğrenme ve fırsatlar yakalamasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arıcı, F.A. (2016). Erken çocukluk dil gelişiminde ailenin rolü. *Türkiye Eğitim Dergisi.*, 1, (1), 66-78.
- Akçay,A.(2016). Okulöncesi eğitimi almanın öğrencilerin dil becerilerinin gelişimine etkisi. *Turkish Studies*, 11(3): 15-28.
- Aktaş A., CÖMERTPAY,B.& SOFU,H.(2007). Altı yaş grubu çocukların dil kullanımına yaratıcı dramının etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(3-4):7-26.
- Atay, M. (2009). *Erken çocukluk döneminde gelişim-1*. 1. Baskı, Ankara: Kök Yay.
- Berk, L. (2009). *Child development*. 8th Ed. USA: Pearson International Edition.

- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2017). Zihnin araçları: erken çocukluk eğitiminde Vygotsky yaklaşımı. Çevirenler: Güler, T., Şahin, F., Yılmaz, A. ve Kalkan, E., (Yay. Haz. G. Haktanır). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ceyhun, E. (2013). Baba dil destek programının çocukların dil gelişimine etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Deniz, M. E. (2006). Sınıfta iletişim. R. Arı & M. E. Deniz (Ed.), *Sınıf yönetimi* (s.129-150). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dockett, S. & Perry, B. (2016). *Okula geçiş algılar, beklentiler, deneyimler* (Çev. N. Semra Erkan). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Er, A. (2003). Drama ve dil öğretimi: Dramanın sözlü dil öğretimine etkisi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8: 246-254.
- Erdoğan, S. & Şimşek B. H. & Erdoğan A. (2005). Ankara'nın alt sosyoekonomik bölgelerinde ana sınıfa devam eden 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin etkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 231-246.
- Erdoğan, N.I. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3): 1071-1086.
- Eliason, C. F., & Jenkins, L. T. (2003). *A practical guide to early childhood curriculum*. Colombia: Merrill Publishing Company.
- Gazioğlu, İ., Şimen, E. (2018). Okul aile işbirliği: Anahtar unsur olarak öğretmen. Gazioğlu, İ., Şimen, E. & İlgar, Mertol, Ş. (Ed). *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik*. (6. baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Gönen, M., Ünüvar, P., Bıçakçı, M., Koçyiğit, S., Yazıcı, Z., Orçan, M. & Diğ. (2010). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin dil etkinliklerini uygulama biçimlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19: 23 – 40.
- Güneş, F. (2010). Ninnilerin çocukların dil ve zihinsel gelişimine etkisi. *ZfWT Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*. 2(3): 27-38.
- Güven, N. & BAL, S. (2000). *Dil gelişimi ve eğitim, 0-6 yaş dönemindeki çocuklar için destekleyici etkinlikler*. 1. Baskı, İstanbul: Yeni Baskı Yay.
- Hart, B. & Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young american children*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Hildebrand, V. (1981). *Introduction to early childhood education*, 3. Edition, New York: Macmillan Publishing.
- Karacan, E. (2000). Bebeklerde ve çocuklarda dil gelişimi. *Klinik Psikiyatri*. 3: 263– 268.
- Keskin, F.; Ömeroğlu, E. & Okur, A. (2015). 0-6 Yaş arasındaki çocuklara sözcük öğretimi ile ilgili çalışmaların incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1): 80-95.
- Koçak, N. , Ergin, B. & Yalçın, H. (2014). 0-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 16 (Özel Sayı II): 100-106.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21: 1-21.
- Maden, S. (2013). Temel dil becerileri eğitiminde kullanılabilecek aktif öğrenme öğretimsel iş/taktikleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2): 20-35.
- Memmedov, C. (2013). Modern türk çocuk şiirinin dil ve üslup özellikleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 330-341.
- Melanlioğlu, D. (2012). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları* .7 (29): 65-77.

- Mussen, P. H., Conger, J. & Kagan, J. (1990), *Child development and personality*. (Sevenfedit). London: Harper Collins Publishers.
- Muslugüme, E. (2016). *Dil gelişimini destekleyici ebeveyn eğitim programının sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının dil gelişimine etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- İnci, E. (2009). *Erken çocukluk dönemi öğrencilerinin değer yönelimlerinin sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları: Okulöncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Oktay, A. & Aktan, E. (1999). *Çocuğun dil gelişiminde fonolojik duyarlılığın (ses bilgisi duyarlılığı) karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Eskişehir.
- Ömeroğlu, E., & Can Yaşar, M. (2005). Okul öncesi eğitim kurumlarında ailenin eğitime katılımı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 6(62): 29-34.
- Savaş, B. (2006). *Okuma eğitimi ve çocuklarda dil gelişimi* (1.Basım). İstanbul: Alfa.
- Seçilmiş, S. (1996). *Anaokuluna giden ve gitmeyen erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişimi ile ilgili becerilerin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Senemoglu, N. (1989). Okul öncesi eğitimde dilin önemi. *Milli Eğitim Vakfı Dergisi*, 4(14): 21–22.
- Senemoglu, N. (2005). Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya. (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayınları.
- Smith-Trawick, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim [Çok kültürlü bir bakış açısı] -Early childhood development [A multicultural perspective]*, (Çev. Ed. Berrin Akman). 5. Baskı, Ankara: Nobel Yay.
- Şimşek, Ö. (2011). Okuma yazmaya hazırlık çalışmaları. F. Ali Sinanoğlu (Ed.), *Okul öncesi eğitimde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, T. (2005). Çocuk şiirleri. *HECE Aylık Edebiyat Dergisi*, 9 (104-105): 219-230.
- Jersild, A.T. (1979). *Çocuk psikolojisi*, 3. baskı, (Çev.: G. Günce), Ankara: A.Ü. E.F. Yayımları.
- Jellinek M, Patel Bp & Froehle Mc.(2002). Bright futures in practice: mental health, practice guide. arlington, VA: *National Center for Education in Maternal and Child Health*. Rockville: Georgetown
- Tutal, Ö. & Oral, B. (2015). İlk okuma-yazma öğrenmede okula başlama yaşının okuma-yazma başarısına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24: 96-121.
- Turaşlı, N. K. (2014). Validity and reliability of the demoulin self-concept developmental scale for turkish preschoolers. *Eurasian Journal of Education Research*, 55, 55-72.
- Ülke-Kürkçüoğlu, B. (2012). 0-6 yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: Bilişsel gelişim ve dil gelişimi, İ. H. Diken (Editör) *Erken Çocukluk Eğitimi*. 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Yapıcı, Ş. (2004). Çocukta dil gelişimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1):1-17.
- Yapıcı, Ş. (2008). Okul öncesi eğitim çağındaki çocuklarda dil gelişimi. *Eğitime Bakış Dergisi*. 12: 54-61.
- Yılmaz, C. (2003). *Babanın katılımı ve ergen öncesi çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.